

การบริหารจัดการชุมชนที่เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน:
กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย - ศรีสัชนาลัย - กำแพงเพชร และเมืองโบราณอู่ทอง

อภิชาดา โหมยตวันิช*

ศุภมลินิตย์ เกิดหนูวงศ์**

กมลทิพย์ เกียนวัฒนา***

ปิยะ สักดิ์เจริญ****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพและเสนอแนะการบริหารจัดการชุมชนที่เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในเขตภาคกลางจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1) อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย - ศรีสัชนาลัย - กำแพงเพชร และ 2)เมืองโบราณอู่ทอง โดยแบ่งออกเป็น 11ชุมชน ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็น 3 กลุ่ม รวม 325 คน ได้แก่ 1)ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ ซึ่งดำรงตำแหน่งมาแล้วอย่างน้อย 1 ปี จำนวน 116 คน 2)ผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งดำรงตำแหน่งมาแล้วอย่างน้อย 1 ปี จำนวน 68 คน 3)สมาชิกในชุมชนที่อาศัยในชุมชนนั้นอย่างต่อเนื่อง 3 ปีขึ้นไป จำนวน 141 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม 3 ฉบับ สำหรับกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของประเด็นที่ได้จากข้อเสนอแนะ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมระดับการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านแนวทางมีระดับการดำเนินงานมากที่สุด รองลงมาได้แก่ด้านลักษณะ และด้านกระบวนการ ตามลำดับ ส่วนการประเมินความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านแนวทางมีระดับการดำเนินงานมากที่สุด รองลงมาได้แก่ด้านลักษณะ และด้านกระบวนการ ตามลำดับ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการชุมชน / การพัฒนาชุมชน/ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

* นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** อาจารย์ ดร., คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*** อาจารย์ ดร.,คณะวัฒนธรรมการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Management of Designated Areas for Sustainable Tourism Area : A Case Study of the Historic Town of Sukhothai - Si Satchanalai- Kamphaeng Phet and the Ancient City of U Thong

Apichada Kositwanit*
Sumolnit Kerdnoonwong**
Komsit Kieanwatana***
Piya Sakcharoen****

Abstract

This research is aimed to study the Community Management of Designated Areas for Sustainable Tourism in 2 central areas are 1) Sukhothai- Si Satchanalai- Kamphaeng Phet and 2) The ancient city of U Thong is separated into 11 areas. The sample is comprised of 3 groups with a total 325 people. The first group was the leader of the community with a minimum of 1 year experience and consisted out of 116 people, the second group was the leader of activities or philosophy also with a minimum of 1 year experience and consisted out of 68 people. The last group was the people who lived in the area for at least 3 years and consisted out of 141 people. The tools used to collect data in this study are the 3 questionnaires for 3 groups of the sample. The data were analyzed statistically using mean, and standard deviation to analysis of the same or similar issues to get on opinion and feedback from the respondents. The result revealed that the overall operation level is at high. When considered by aspects, the operation guideline is at the highest level, the secondary is operation characteristics and the last one is the operation process. Ranked in descending order the result revealed that the overall opinion of operation level is high level. When considered by 3 aspects, the operation guideline is the first one, the secondary is operation characteristics and the last one, the operation process.

Keywords : Community Management/ Community Development/ Sustainable Tourism

บทนำ

ประเทศไทยได้มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจากอดีตถึงปัจจุบันรวมทั้งสิ้น 12 ฉบับ เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงประเทศ ซึ่งในระยะแรกของแผนการพัฒนาดังกล่าว มุ่งเน้นให้ประเทศไทยพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้ทัดเทียมนานาชาติที่เรียกว่า ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Country, NIC) ผลที่ได้จากการพัฒนาทำให้ระบบเศรษฐกิจดีขึ้นแบบก้าวกระโดด เกิดความเจริญในประเทศ แต่ในทางกลับกันการพัฒนาที่เน้นระบบเศรษฐกิจ

* Ed.D., Educational Administration., Faculty of Education, Srinakharinwirot University

** Lecturer, Faculty of Education, Srinakharinwirot University

*** Lecturer, Faculty of Environmental Culture and Ecotourism, Srinakharinwirot University

**** Asst. Prof. Dr., Faculty of Education Ramkhamhaeng University

ได้ส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมาได้แก่ ปัญหาทางด้านสังคม เยาวชน ยาเสพติด และอื่นๆอีกมากมาย ซึ่งล้วนแต่เป็นผลจากการพัฒนาแบบเร่งด่วนและไม่ยั่งยืน (ฐานเศรษฐกิจ, 2559) เกิดผลกระทบต่อชุมชน และสังคมมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะส่งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม แก่อุตสาหกรรมทุกด้าน จากสภาพดังกล่าว แนวคิดการพัฒนาในระดับประเทศจึงปรับเปลี่ยนจากที่มุ่งพัฒนาในระดับมหภาคมาเป็นมุ่งพัฒนาตั้งแต่ระดับจุลภาคของประเทศซึ่งได้แก่ ระดับชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริม เร่งพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการได้อย่างอิสระและยั่งยืน ซึ่งแนวทางหนึ่งที่ดีเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน คือการให้บทบาทและความสำคัญของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน และเริ่มพัฒนาตามแนวทางของชุมชนเป็นศูนย์กลาง จึงเกิดแนวคิดเรื่องการพัฒนาทรัพยากรต่างๆ ในชุมชนให้สามารถสร้างรายได้และส่งเสริมชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ในการพึ่งตนเอง อันเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืน

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จึงกลายเป็น "เครื่องมือ" ที่รัฐบาลให้ความสำคัญในการพัฒนาชุมชน (วิระพล ทองมา, 2560) เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมประเภทหนึ่งที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย และสร้างรายได้มากเป็นอันดับสองของรายได้จากอุตสาหกรรมทุกประเภทในประเทศ ซึ่งรายได้ที่เกิดขึ้นเป็นรายได้ที่ไม่ต้องพึ่งพาการนำเข้าเครื่องจักรและวัตถุดิบจากต่างประเทศ อันเป็นบ่อเกิดของการเสียดุลทางการค้าต่างชาติ นอกจากนี้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังสร้างให้เกิดรายได้และการพัฒนาในระดับชุมชนจากการประกอบกิจการของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ไปในหลายภาคส่วนอย่างชัดเจนทั้งทางตรงและทางอ้อม ช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพให้แก่ประชากรหลากหลายกลุ่ม ทั้งในระดับประเทศ ได้แก่ โรงแรมต่างๆ หรือในระดับชุมชนเช่น ที่พักเล็กๆอย่างโฮมสเตย์ ส่งผลต่อการกระตุ้นรายได้ของธุรกิจและบริการอื่นๆที่เกี่ยวข้องเช่น ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกจากผลิตภัณฑ์ชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในระดับพื้นที่ควรนำมาใช้พัฒนาประเทศด้วยรากฐานการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

จากสาระข้างต้น รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญดังกล่าว และได้ร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาต่างๆ ในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จากการประชุมคณะกรรมการอำนวยการการท่องเที่ยวไทย 2558 ครั้งที่ 1/2559 ในวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2559 ณ ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล นายกรัฐมนตรี (ประยุทธ์ จันทร์โอชา) ได้กล่าวถึง การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยในปีที่ผ่านมาว่า ประสบความสำเร็จอย่างมากและคาดว่าปีถัดไปอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะดีขึ้น และควรมีการจัดระเบียบการท่องเที่ยวและเพิ่มการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหนึ่งในห้ายุทธศาสตร์หลักของกรมการพัฒนาชุมชน ที่ได้

กำหนดวิสัยทัศน์ในเรื่องการพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี โดยเฉพาะในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขสำคัญในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่หลากหลายอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนให้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554) ที่มุ่งเน้นเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลท้องถิ่นและนโยบายการร่วมมือกันเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาตามวิถีชุมชนของตนเองอย่างสมบูรณ์ที่สุด ปราศจากการแต่งเติมให้เป็นไปในสภาพเมือง นอกจากนี้ข้อมูลจากศูนย์วิจัยด้านการตลาดการท่องเที่ยว (TAT Review) ได้พูดถึงหัวใจของแผนการตลาดปี พ.ศ.2560 ว่ามุ่งสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม (Preferred Destination) อย่างยั่งยืนด้วยการเพิ่มรายได้ทางการท่องเที่ยวควบคู่กับการสร้างความยั่งยืนทางการท่องเที่ยว โดยเน้นสร้างความเข้มแข็ง ภายในประเทศ แล้วจึงเชื่อมต่อเศรษฐกิจไทยเข้ากับเศรษฐกิจโลกอย่างมีประสิทธิภาพด้วย วิถีไทยผ่านการส่งมอบประสบการณ์เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Local Experience) ที่สามารถเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับการท่องเที่ยวไทย อันจะเป็นฟันเฟืองสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น เพื่อให้คนในท้องถิ่นเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้นการบริหารจัดการชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการดำรงอยู่ของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การสืบสานภูมิปัญญา การคงอยู่ของวัฒนธรรมประเพณีและวิถีการดำเนินชีวิต ที่อาจเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ วีระพล ทองมา และประเจต อำนาจ (2547) ได้กล่าวว่า จากบทเรียนของการพัฒนาประเทศ โครงการพัฒนาหลายโครงการเป็นโครงการที่ดีแต่ไม่สามารถทำได้เนื่องจากมองที่โครงการเป็นตัวตั้ง ไม่ได้มองที่ประชาชน ดังนั้น การให้บทบาทและความสำคัญของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่ยั่งยืน ในส่วนขององค์กรประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชน เห็นว่าหากจะให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยั่งยืน ต้องมองที่ชุมชนเป็นศูนย์กลาง จึงเกิดแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น สอดคล้องกับเสน่ห์ จุย์โต (2551) ที่ได้กล่าวว่า “การพัฒนาชุมชน” มีความหมายเหมือนกับการบริหารจัดการชุมชนในปัจจุบัน โดยมองว่าการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ใช้พลังชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง คนในชุมชนย่อมรู้ปัญหาของชุมชนได้ดีที่สุดจากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) จึงได้พัฒนาเกณฑ์รับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น

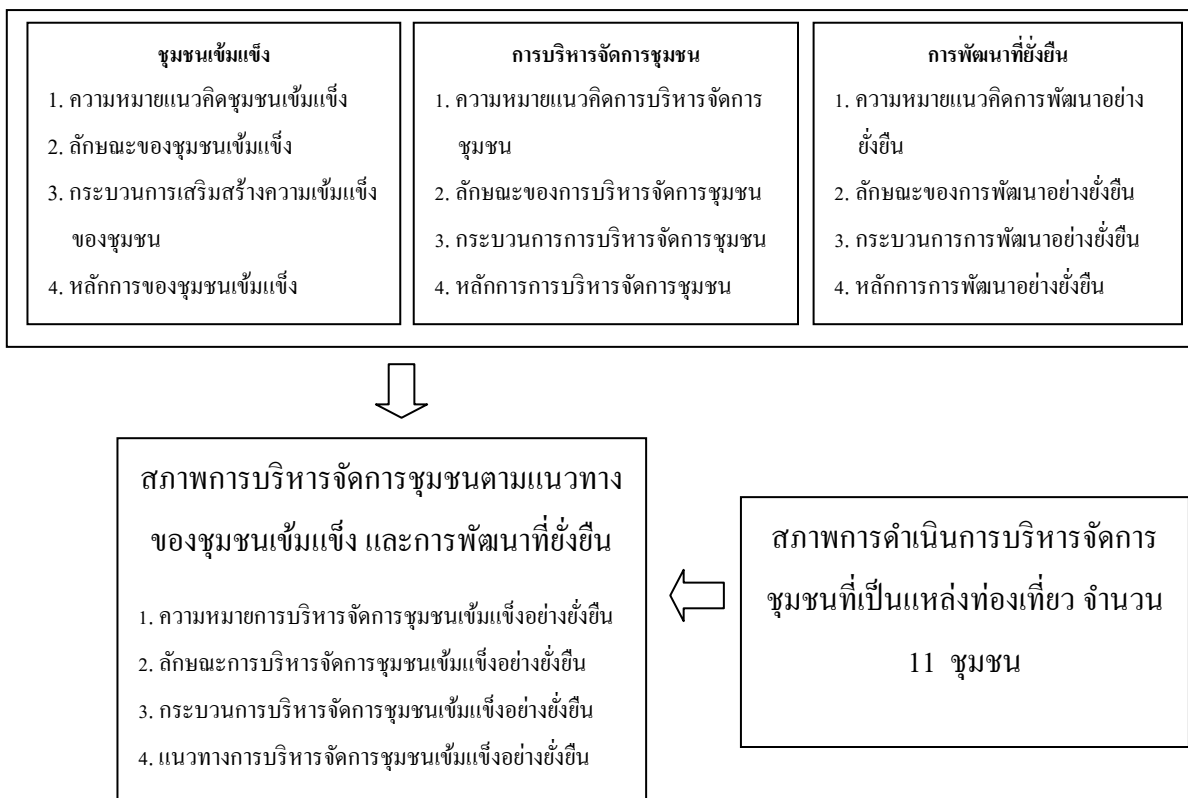
สำหรับประเทศไทย องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) มีหน้าที่ในการประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนทุกภาคีการพัฒนา ให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อรักษาสมดุลใน 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งสัมฤทธิ์ผลแล้ว 14 ชุมชนต้นแบบ ในพื้นที่พิเศษทั้งหมด 6 แห่ง (จิรัสย์ ความรู้ “ใส่ใจไปเกี่ยวกับ อพท.”, 2559 และ ข้อมูลจากสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560) จากการสำรวจความเห็นของนักท่องเที่ยวต่างชาติในไตรมาส ที่ 1/2560 จำนวน 350 ราย พบว่า กิจกรรมที่ทำส่วนใหญ่ ได้แก่ การเยี่ยมชมธรรมชาติ (ร้อยละ 51) และการเยี่ยมชมสถานที่ทางวัฒนธรรม (ร้อยละ 50)

นอกจากนั้น นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย (2554) ได้กล่าวว่า ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นที่ต้องการมากขึ้นทั้งในระดับชาติและนานาชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงกลายเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของหลายประเทศ และยังได้กล่าวอีกว่า การที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นที่นิยมและเติบโตอย่างรวดเร็ว ประกอบกับอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ มีผลให้นักท่องเที่ยวนานาชาติ มีค่านิยมและพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปคือ ต้องการเรียนรู้ความดั้งเดิม (Indigenusness) หรือความเป็นของแท้ (Authenticity) ของชุมชนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ประเทศต่างๆ ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาจึงใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญหนึ่งในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

จากความสำคัญและกระแสของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการบริหารจัดการชุมชนที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อนำมากำหนดรูปแบบเพื่อพัฒนาเป็นแนวทางการบริหารจัดการชุมชนที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีศักยภาพเกิดความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ในชุมชนต้นแบบพื้นที่พิเศษเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในเขตภาคกลางที่เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2 แห่ง คือ 1) ชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และ 2) ชุมชนในเขตเมืองโบราณอู่ทอง ซึ่งเป็นชุมชนที่มีการดำเนินการด้านการบริหารจัดการที่มุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน บริหารจัดการโดยชุมชนยึดหลักของความพอเพียงและพึ่งตนเอง โดยศึกษาในด้านต่างๆ คือ 1) ลักษณะการบริหารจัดการ 2) กระบวนการบริหารจัดการ และ 3) แนวทางการบริหารจัดการที่แท้จริงของชุมชนเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการต้นแบบที่ดีสำหรับชุมชนอื่น ในการพัฒนาเป็นชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพเกิดความยั่งยืนทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดผู้วิจัยทำการค้นคว้า ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งการบริหารจัดการชุมชน การพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อทำการสังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง การบริหารจัดการชุมชน การพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อกำหนดประเด็นเรื่องการบริหารจัดการชุมชนตามแนวทางชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำผลสรุปจากการศึกษามาจัดทำกรอบแนวคิดในการวิจัยและนิยามศัพท์ โดยมีแนวคิดหลักทั้งหมด 4 แนวคิด ประกอบไปด้วย 1)ความหมายการบริหารจัดการชุมชนตามแนวทางชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) ลักษณะการบริหารจัดการชุมชนตามแนวทางชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) กระบวนการการบริหารจัดการชุมชนตามแนวทางชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4) แนวทางการบริหารจัดการชุมชนตามแนวทางชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการชุมชนที่เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตภาคกลางจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1)ชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และ 2)ชุมชนในเขตเมืองโบราณอู่ทอง

2) เพื่อเสนอแนะการบริหารจัดการชุมชนเป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตภาคกลางจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1)ชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และ 2) ชุมชนในเขตเมืองโบราณอู่ทอง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ได้สารสนเทศด้านการบริหารจัดการของชุมชนตามแนวทางของชุมชนเข้มแข็ง และการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ดี สำหรับผู้นำชุมชนรวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของชุมชน ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนของตนเองต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาสภาพการบริหารจัดการด้านลักษณะ ด้านกระบวนการ และด้านแนวทางการบริหารจัดการชุมชนที่เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตภาคกลางจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1)ชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และ 2)ชุมชนในเขตเมืองโบราณอู่ทอง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนที่เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งประเทศ 6 แห่งโดยกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เฉพาะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน 3 กลุ่ม รวม 325 คน ได้แก่ 1)ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ จำนวน 116 คน 2)ผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 68 คน และ 3)สมาชิกในชุมชน จำนวน 141 คน

เครื่องมือวิจัย

งานวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยผู้วิจัยสร้างและพัฒนาเครื่องมือโดย ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเข้มแข็ง การบริหารจัดการชุมชน การพัฒนาอย่างยั่งยืน แล้วสังเคราะห์เพื่อกำหนดองค์ประกอบของการบริหารจัดการชุมชนตามแนวทางชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืนได้เป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านลักษณะ 2) ด้านกระบวนการ และ 3) ด้านแนวทางการบริหารจัดการของชุมชน ซึ่งสร้างเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 กลุ่ม โดยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และความสอดคล้องของข้อคำถามด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง 5 ท่าน แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC 0.5 ขึ้นไปและปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วทั้ง 3 ชุดไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มที่จะศึกษา จำนวน 90 ราย เมื่อนำมาคำนวณหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) ซึ่งแบบสอบถามทั้ง 3 ชุด มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง (มากกว่า 0.7) จึงนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างได้ โดยได้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์สำหรับรวบรวมข้อมูล 3 ชุดมีเกณฑ์การประเมินค่าคะแนนที่ได้จากการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาค (Interval scale) ผู้วิจัยใช้สูตรคำนวณหาความกว้างของชั้น (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2549)

$$\begin{aligned}\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= (\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}) / \text{จำนวนชั้น} \\ &= (5-1) / 5 \\ &= 0.8\end{aligned}$$

เมื่อได้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) แล้วนำมาเทียบเกณฑ์ระดับความต้องการที่กำหนดไว้ดังนี้

1) แบบสอบถามระดับการดำเนินงานสำหรับผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ

4.21 – 5.00	คะแนน หมายถึง ชุมชนมีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมากที่สุด
3.41 – 4.20	คะแนน หมายถึง ชุมชนมีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก
2.61 – 3.40	คะแนน หมายถึง ชุมชนมีการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลาง
1.81 – 2.60	คะแนน หมายถึง ชุมชนมีการบริหารจัดการอยู่ในระดับน้อย
1.00 – 1.80	คะแนน หมายถึง ชุมชนมีการบริหารจัดการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2) แบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนที่มีต่อระดับการดำเนินงาน และ 3) แบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับสมาชิกในชุมชนที่มีต่อระดับการดำเนินงาน

4.21 – 5.00	คะแนน หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
3.41 – 4.20	คะแนน หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
2.61 – 3.40	คะแนน หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
1.81 – 2.60	คะแนน หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1.00 - 1.80	คะแนน หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองระหว่างวันที่ 18 มิถุนายน – 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม ใน 11 ชุมชน ได้แก่ 1)เทศบาลเมืองกำแพง 2)องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม 3)องค์การบริหารส่วนตำบลอ่างทอง 4) เทศบาลเมืองเก่า(สุโขทัย) 5)องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกล้วย 6)บ้านท่าชัย (เทศบาลศรีสัชนาลัย) 7) บ้านหนองอ้อ 8)บ้านลูกพัฒนา 9)บ้านดงเย็น 10) บ้านหนองเสือ 11) บ้านโคก รวมจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 325 คน และทำการวิเคราะห์ผลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ใช้สถิติบรรยาย (Descriptive Analysis) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ข้อมูลของสภาพการบริหารจัดการของชุมชนตามเกณฑ์ที่กำหนด และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของประเด็นที่ได้จากข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการดำเนินการด้านการบริหารจัดการชุมชนที่เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตภาคกลางทั้ง 2 แห่ง ใน 11 ชุมชน จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ ทำการประเมินระดับการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ

2) ผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน และ3)สมาชิกในชุมชน ทำการประเมินความคิดเห็นต่อการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ สรุปผลได้ดังนี้

สถานภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง 325 คน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 43.38 (141 คน) รองลงมาเป็นผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ คิดเป็นร้อยละ 35.70 (116 คน) และผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 20.92 (68 คน) ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 65.23 (212 คน) และเพศชายร้อยละ 34.77 (113 คน) ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 54.46 (177 คน) ในด้านระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 26.15 (85 คน) และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างร้อยละ 33.23 (108 คน)

ระดับการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ ทำการประเมินโดยผู้นำอย่างเป็นทางการในภาพรวมของทั้ง 2 ชุมชน คือ ชุมชนในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และชุมชนในเขตเมืองโบราณอุททอง พบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.94 แปรผลอยู่ในระดับมาก และ 3.53 แปรผลอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ ทำการประเมินโดยผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนในภาพรวมของทั้ง 2 ชุมชน คือชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และชุมชนในเขตเมืองโบราณอุททอง พบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.43 แปรผลอยู่ในระดับมาก และ 3.31 แปรผลอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ ทำการประเมินโดยสมาชิกในชุมชนในภาพรวมของทั้ง 2 ชุมชนพบว่า ชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรและชุมชนในเขตเมืองโบราณอุททอง พบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.48 แปรผลอยู่ในระดับมาก และ 3.48 แปรผลอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบมีรายละเอียดดังนี้

การประเมินระดับการดำเนินงาน ซึ่งทำการประเมินโดยผู้นำอย่างเป็นทางการของทั้ง 2 พื้นที่พบว่า 1) ด้านลักษณะการบริหารจัดการ ของทั้ง 2 พื้นที่อยู่ในระดับดี 2) ด้านกระบวนการบริหารจัดการ ของทั้ง 2 พื้นที่อยู่ในระดับดี และ 3) ด้านแนวทางการบริหารจัดการของชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร อยู่ในระดับดีมาก และชุมชนในเขตเมืองโบราณอุททองอยู่ในระดับดี

เมื่อพิจารณาแยกชุมชนได้แก่ ชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และ ชุมชนในเขตเมืองโบราณอุททอง ในแต่ละด้านของการบริหารจัดการทั้ง 3 ด้านสามารถสรุปผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1) ชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร

ด้านลักษณะการบริหารจัดการ พบว่าระดับการดำเนินงาน ประเมินโดยผู้ นำอย่าง เป็นทางการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดคือ 3.94 ส่วนระดับความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงานประเมิน โดยสมาชิกในชุมชน และผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดคือ 3.48 และ 3.43 ตามลำดับ

ด้านกระบวนการบริหารจัดการ พบว่าระดับการดำเนินงาน ประเมินโดยผู้ นำอย่าง เป็นทางการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดคือ 3.79 ส่วนระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานประเมิน โดยสมาชิกในชุมชน และผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดคือ 3.29 และ 3.27 ตามลำดับ

ด้านแนวทางการบริหารจัดการพบว่าระดับการดำเนินงาน ประเมินโดยผู้ นำอย่าง เป็นทางการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดคือ 4.11 ส่วนระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานประเมิน โดยสมาชิกในชุมชน และผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดคือ 3.62 และ 3.53 ตามลำดับ

2) ชุมชนในเขตพื้นที่เมืองโบราณอุทอง

ด้านลักษณะการบริหารจัดการ พบว่าระดับการดำเนินงาน ประเมินโดยผู้ นำอย่าง เป็นทางการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดคือ 3.67 ส่วนระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานประเมิน โดยสมาชิกในชุมชน และผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดคือ 3.57 และ 3.06 ตามลำดับ

ด้านกระบวนการบริหารจัดการ พบว่าระดับการดำเนินงาน ประเมินโดยผู้ นำอย่าง เป็นทางการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางคือ 3.00 ส่วนระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานประเมิน โดยสมาชิกในชุมชน และผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดคือ 3.39 และ 3.25 ตามลำดับ

ด้านแนวทางการบริหารจัดการ พบว่าระดับการดำเนินงาน ประเมินโดยผู้ นำอย่าง เป็นทางการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดคือ 3.93 ส่วนระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานประเมิน โดยผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้าน และสมาชิกในชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดคือ 3.63 และ 3.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 การบริหารจัดการชุมชนที่เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตภาคกลาง
จำแนกรายด้านและรายการกลุ่ม

การบริหารจัดการ	ประเภทผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 325)											
	ชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร						ชุมชนในเขตเมืองโบราณอู่ทอง					
	ผู้นำ อย่างเป็นทางการ		ผู้นำกลุ่ม กิจกรรม หรือ ปราชญ์ ชาวบ้าน		สมาชิก ในชุมชน		ผู้นำ อย่างเป็นทางการ		ผู้นำกลุ่ม กิจกรรม หรือ ปราชญ์ ชาวบ้าน		สมาชิก ในชุมชน	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ด้านลักษณะ	3.94	0.72	3.49	0.81	3.53	0.85	3.67	0.79	3.06	0.91	3.57	1.17
2. ด้านกระบวนการ	3.79	0.77	3.27	0.81	3.29	0.88	3.00	0.95	3.25	0.87	3.39	1.17
3. ด้านแนวทาง	4.11	0.74	3.53	0.71	3.62	0.86	3.93	1.01	3.63	1.01	3.50	1.27
รวม	3.94	0.72	3.43	0.77	3.48	0.86	3.53	0.91	3.31	0.93	3.48	1.20

หมายเหตุ ผู้นำอย่างเป็นทางการ ประเมินระดับการดำเนินงาน

ผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้าน ประเมินความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน

สมาชิกในชุมชน ประเมินความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย การประเมินระดับการดำเนินงานในภาพรวมของทั้ง 2 พื้นที่ซึ่งทำการประเมินโดยผู้นำอย่างเป็นทางการ พบว่าชุมชนทั้ง 2 แห่งมีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าชุมชนในเขตเมืองโบราณอู่ทองทั้ง 3 ด้าน ความแตกต่างที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากขนาด ของพื้นที่ และระยะเวลาในการจัดตั้งและดำเนินงาน ซึ่งชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร มีการจัดตั้งมานานกว่า มีการเริ่มดำเนินงานมาก่อนทำให้การบริหารจัดการ มีความชัดเจน มีการพัฒนามากกว่า สอดคล้องกับ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2550) ได้กล่าวเกี่ยวกับ การพัฒนาว่า

การพัฒนาที่มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ บุคคล สังคม วัฒนธรรม และกาลเวลา เป็นต้น ซึ่งการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการในชุมชนนั้นก็เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนดังนั้นย่อมต้องมีกระบวนการการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการพัฒนา จึงไม่แปลกที่ชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร จะมีระดับการดำเนินงาน ในด้านต่างๆที่ได้ค่าเฉลี่ยมากกว่า และด้วยพื้นที่ที่ได้รับการการจัดตั้งเป็นมรดกโลกทำให้มีหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมในการทำให้คนในชุมชนมีความรู้ มีความสามารถในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองมากกว่าชุมชนในเขตเมืองโบราณอู่ทอง จากผลการวิจัยโดยการเก็บข้อมูล 11 ชุมชนสามารถอภิปรายผลเป็นรายด้านได้ดังนี้

1. ด้านลักษณะการบริหารจัดการในชุมชน พบว่าการประเมินระดับการดำเนินงาน โดยผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการพบค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 2 พื้นที่และในการประเมินความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงานโดยผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้าน และสมาชิกในชุมชน พบว่าระดับความคิดเห็นได้ค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 2 พื้นที่เช่นกัน เนื่องมาจากชุมชนทั้ง 2 แห่งมีการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนทุกขั้นตอนส่งผลต่อการรับรู้การบริหารจัดการการดำเนินงานด้านต่างๆร่วมกัน มีทิศทางและเป้าหมายเดียวกันสอดคล้องกับ พิชัย โคมละ (2557) ที่ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิดตัดสินใจวางแผน ปฏิบัติตามแผนและติดตามประเมินผลในกิจกรรมหรือโครงการใดๆที่จะทำในชุมชนเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม

2. ด้านกระบวนการบริหารจัดการชุมชน พบว่า ผลการประเมินระดับการดำเนินงานและการประเมินความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงาน ของทั้ง 2 พื้นที่ มีค่าเฉลี่ยในระดับน้อยที่สุดทั้ง 3 ด้าน โดยเฉพาะระดับการดำเนินงานด้านกระบวนการบริหารจัดการของชุมชนในเขตเมืองโบราณอู่ทอง อาจเป็นผลจากการขาดหน่วยงานในการสนับสนุนให้ความรู้ ส่งเสริม และช่วยเหลือในสิ่งที่เกินขีดความสามารถของชุมชนในกระบวนการทำงานต่างๆ ในขณะที่คนในชุมชนพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ แต่ขาดความรู้ขาดทักษะทางด้านกระบวนการบริหารจัดการซึ่งตรงกับข้อมูลจากการลงเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนของผู้วิจัยพบว่า ชาวบ้านในเขตเมืองโบราณอู่ทอง มีการรวมกลุ่มต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาทางด้านสุขภาพที่เกิดจากสารเคมีที่ใช้ในการเกษตร

ปัญหาด้านเศรษฐกิจฝืดเคือง ปัญหาน้ำที่ใช้ในการทำการเกษตรเป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามแก้ปัญหาผ่านการดำเนินงานด้านกระบวนการบริหารจัดการของชุมชน แต่เป็นเพียงการจัดการเมื่อเกิดปัญหาขึ้นเท่านั้น โดยศักยภาพที่จำกัดของคนในชุมชน ยังไม่ได้มีการวางแผนและได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกมาช่วยดำเนินการให้เป็นกระบวนการที่ดีหรือเป็นแผนกระบวนการที่ชัดเจน มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงส่งผลให้การประเมินระดับการดำเนินงานในส่วนของผู้นำอย่างเป็นทางการ และการประเมินความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงานในส่วนของผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้าน มีค่าเฉลี่ยในระดับน้อยที่สุดใน 3 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับ ชีระพงษ์ แก้วหาญ (2543) ที่ได้กล่าวว่า ภาครัฐจะต้องเป็นผู้สนับสนุนบุคลากรในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการ การจัดการกระบวนการถ่ายทอดความรู้ร่วมคิดร่วมทำและรับผิดชอบร่วมกัน และสามารถพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ วิทยา จันทร์แดง และจำนงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์ (2555) ที่พบว่า แนวทางการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องประกอบด้วย การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคี สนับสนุนและมีระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทาง ในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

3. ด้านแนวทางการบริหารจัดการ พบว่า ผลการประเมินระดับการดำเนินงานโดยผู้นำชุมชน อย่างเป็นทางการของทั้ง 2 พื้นที่ ด้านแนวทางการบริหารจัดการเป็นด้านที่ได้ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ใน 3 ด้าน เนื่องจากแนวทางหนึ่งของการบริหารจัดการนั้นคือ การมีส่วนร่วมของชุมชน และเนื่องจากชุมชนทั้ง 2 แห่ง เป็นชุมชนที่ได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทำให้มีแนวทางการบริหารจัดการภายในชุมชนที่ชัดเจนและแตกต่างจากชุมชนทั่วไป โดยเน้นการมีส่วนร่วมเนื่องจากกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ดำเนินงานในชุมชนนั้นมิได้เพื่อต้องการแสวงหารายได้จากชุมชนเป็นหลัก แต่เป็นการดำเนินกิจกรรมต่างๆภายใต้วิถีของชุมชน และเพื่อต้องการดำรงรักษาพัฒนาทุนของชุมชน และเพื่อให้ทุกคนในชุมชนสามารถอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุขอย่างยั่งยืน สมาชิกทุกคนจึงมีเป้าหมายเดียวกันและยึดแนวทางเดียวกันในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ สอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544) ที่ได้กล่าวว่าแนวทางที่จะเสริมสร้างชุมชน ให้เข้มแข็งนั้น จำเป็นต้องอาศัยทุกภาคส่วนโดยชุมชนเป็นแกนหลัก ทำให้เห็นได้ว่าด้านนี้เป็นด้านหนึ่งที่ทุกภาคส่วน

ในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทำให้เกิดการรับรู้อย่างทั่วถึงดังนั้นจึงเป็นด้านที่ได้ค่าเฉลี่ยระดับการดำเนินงานมากกว่าด้านอื่นๆ และการประเมินด้านความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงาน โดยผู้นำกลุ่มกิจกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้านและสมาชิกในชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรพบว่าทั้งได้ค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 ด้านเช่นกัน ซึ่งทำให้เห็นถึงความสอดคล้องของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มในชุมชน แต่การประเมินระดับความคิดเห็นด้านแนวทางการบริหารจัดการของกลุ่มสมาชิกในชุมชนของชุมชนในเขตเมืองโบราณอู่ทองพบว่า ด้านแนวทางการบริหารจัดการได้ค่าเฉลี่ยอยู่อันดับที่ 2 ทำให้เห็นถึงแตกต่างระหว่างผู้นำ กับสมาชิกในชุมชน เมื่อพิจารณาจากข้อเสนอแนะและจากการพูดคุยกับสมาชิกในชุมชนระหว่างการเก็บข้อมูลนั้นทำให้ได้ข้อมูลว่าสมาชิกส่วนมากเน้น การให้ความร่วมมือด้านการทำงานมากกว่าการร่วมจัดทำหรือเสนอแนวทางการบริหารจัดการ เนื่องด้วยสมาชิกส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านและอายุค่อนข้างมากโดยมีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 48 และด้านการศึกษาต่ำกว่าระดับประถมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 44.4 ทำให้ขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการ แต่พร้อมให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเป็นอย่างดี ทำให้สมาชิกในชุมชนขาดส่วนร่วมในด้านแนวทางของการบริหารจัดการ สอดคล้องกับโกวิท พวงงาม (2553) ที่ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางหลักการจัดการชุมชน ให้ผู้นำชุมชนและประชาชนได้เรียนรู้หลักการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง ร่วมกันดำเนินงาน บริหารจัดการชุมชน มีความสามารถในการศึกษาปัญหาวิเคราะห์ปัญหา จัดทำแผนและโครงการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ประเมินและสรุปบทเรียนได้ด้วยตนเองในสถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลง และปาริชาติ วลัยเสถียร(2543)ยังได้อธิบายถึงหลักการมีส่วนร่วมโดยส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มกำลังในทุกขั้นตอนของการทำงาน

จากการอภิปรายที่กล่าวมาข้างต้นใน 2 พื้นที่ที่มีการดำเนินงานกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีของชุมชน ซึ่งหมายความว่ากิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเหล่านี้ล้วนมาจากทุนของชุมชนทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถาน ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตท้องถิ่น รวมถึงทรัพยากรทางด้านบุคลากรซึ่งหมายถึงสมาชิกของชุมชนนั้นๆ ที่ถือเป็นทรัพยากรหนึ่งที่มีค่าและมีศักยภาพในการดำรงและรักษาความเป็นชุมชนของตนเองผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้นชุมชนประเภทนี้จึงมีการบริหารจัดการภายในชุมชนที่แตกต่างจากชุมชนทั่วไป ทั้งทางด้านลักษณะ กระบวนการ และแนวทางการบริหารจัดการ

ข้อเสนอแนะ

1. **ด้านลักษณะการบริหารจัดการ** ผู้นำชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับชุมชนควรให้ความรู้และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้คิด และร่วมกันทำตามความรู้ความสามารถ ความถนัดภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยภาครัฐควรเข้ามาดูแลสนับสนุนและหาแนวทางแก้ไขพัฒนาศักยภาพต่างๆ ไม่ใช่การเข้ามาชี้นำและบังคับให้ชุมชนดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ตามโครงการของภาครัฐเพียงอย่างเดียว

2. **ด้านกระบวนการบริหารจัดการ** หน่วยงานควรเข้ามาช่วยแก้ปัญหาของชุมชน ในเรื่องการประสานงานต่างๆ เนื่องจากสมาชิกหรือชาวบ้านในชุมชนขาดความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินงานด้านเอกสารต่างๆ ทำให้ปัญหาบางอย่างยังไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ทันทุกเวที

3. **ด้านแนวทางการบริหารจัดการ** ผู้นำชุมชนควรร่วมกับฝ่ายปกครองนำความรู้ที่ได้รับมาขยายผลให้กับสมาชิกในชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในด้านอาชีพให้มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559**. จาก

http://www.tica.or.th/images/plan_tourism2555-2559/2555-2559.pdf.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2549). **สถิติสำหรับงานวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2559). **ศูนย์วิจัยด้านการตลาดการท่องเที่ยว. TAT review ไตรมาสที่ 4/2016**, ค้นเมื่อ

วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <http://www.tatreviewmagazine.com/web/menu-read-tat/menu-2016/menu-42016>.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2554). **การคิดเชิงวิเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัทซัคเซสมีเดีย.

โกวิท พวงงาม. (2553 ก). **การจัดการตนเองของชุมชน**. กรุงเทพฯ: เอ็กเปอร์เนต.

ฐานเศรษฐกิจ. (2559). **ถ้าไทยจะเป็นเสือเศรษฐกิจ**. หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ, 35(3), 118.

ธีรพงษ์ แก้วหาญ. (2543). **กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). **กตา พัฒนกร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทราไทยเพรสจำกัด.

นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย. (2554). **กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม Cultural Tourism Development Strategies**. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 18 (1), 31-50.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประยุทธ์ จันทร์โอชา. (2559). แฉลงการณ์จาก 4 ผนวฯ นายกรัฐมนตรี. ผู้จัดการ Online, ค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2559, จาก <http://www.manager.co.th/Home/>.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- พิชัย โคมละ. (2557). ประมวลความรู้เตรียมสอบนักวิชาการพัฒนาชุมชน/นักพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- วิทยา จันทร์แดง และจ่านองดิวัฒน์สิทธิ์. (2555). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน. วารสารสักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8 (2), 23-40.
- วีระพล ทองมา และประเจต อำนาจ. (2547). รายงานการวิจัย ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วีระพล ทองมา. (2560). การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism : CBT) สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดินป่าไม้. เอกสารประกอบการสอนคณะพัฒนาการท่องเที่ยวมหาวิทยาลัยแม่โจ้. ค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2560, จาก <http://dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc>.
- สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สทท). (2560). รายงานประจำปี 2559 สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2559). ซีรีส์ความรู้ “ใส่ใจไปเกี่ยวกับ อพท.”. กรุงเทพฯ: บริษัท โคลน แอนด์ โค จำกัด.
- เสน่ห์ จุย์โต. (2551). เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารจัดการชุมชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.